

Benutten van gegevens van studenten en alumni in kwaliteitsborging op stelsel-, instellings- en opleidingsniveau

Juli 2019

Achtergrond

Deze notitie is geschreven door het NCP EQAVET. Deze notitie geeft het beeld weer van de wijze waarop gegevens van studenten en alumni worden verzameld en benut in kwaliteitsborging in het Nederlandse middelbaar beroepsonderwijs. Deze gegevens zijn waardevol voor het verder verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs en de studiekeuzevoorlichting van aankomende studenten. De notitie gaat in op stelsel-, instellings- en opleidingsniveau en is beschikbaar in Engels en Nederlands. Onder *alumni* verstaan we in deze notitie oud-studenten, dat wil zeggen iedereen die een opleiding of mbo-school heeft verlaten, met of zonder diploma.

Het Nationaal Coördinatiepunt EQAVET vervult met subsidie van het ministerie van OCW een rol in het versterken van kwaliteitsborging in het mbo in Nederland en Europa. Het benutten van gegevens van alumni in kwaliteitsborging op instellings- en opleidingsniveau is prominent aanwezig op de agenda van het Europese EQAVET-netwerk. Daarnaast heeft het NCP EQAVET in de afgelopen jaren verschillende activiteiten in Nederland ontplooid op het thema versterken van de kwaliteitscultuur. Daarin is ook aandacht besteed aan het beter benutten van beschikbare gegevens op teamniveau.

Het doel van deze publicatie is tweeledig: 1) inzicht geven in de stand van zaken bij mbo-scholen over het verzamelen en gebruiken van gegevens alumni en 2) issues aankaarten die, in het kader van het verzamelen van gegevens van alumni, nog vragen om verdere uitwerking. De publicatie is tot stand gekomen door het raadplegen van wetgeving, beleid en onderzoeken en het voeren van interviews met kwaliteitszorgmedewerkers van mbo-scholen.

Theoretisch kader

Mbo-scholen bevragen studenten en alumni op de kwaliteit van hun onderwijs. Zij willen zicht krijgen op de mate waarin het onderwijs aansluit op de beroepspraktijk en het vervolgonderwijs en hoe het onderwijs verbeterd kan worden. De ambities van het mbo op de agenda van leven lang ontwikkelen en de doorontwikkeling van kwaliteitsborging maakt dat veel mbo-scholen hun beleid aan het actualiseren zijn en activiteiten ontplooiën om hierover kennis te delen en uit te wisselen.

Het verzamelen van gegevens over de kwaliteit van het onderwijs is vertaald naar wetgeving. Mbo-scholen dienen doelmatige leerwegen aan te bieden die goed aansluiten op de arbeidsmarkt en het vervolgonderwijs en te zorgen voor een goede organisatie en kwaliteit van het onderwijsprogramma (WEB artikelen 1.3.5 en 7.4.8). Mbo-scholen hebben een zorgplicht om

aspirant-deelnemers zo te informeren dat zij *'in staat zijn de opleidingsmogelijkheden te vergelijken en een passende opleiding te kiezen, alsmede zich een goed oordeel te vormen over de inhoud en de inrichting van het te volgen onderwijs en de examens en zich goed voor te bereiden op de gestelde eisen.'* (artikel 6.3.1 WEB).

In de WEB is vastgelegd dat externe deskundigen en belanghebbenden betrokken moeten worden bij de beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs. In dit kader is de groep studenten en alumni een belangrijke doelgroep om te bevragen. Dit staat zo beschreven in artikel 1.3.6 van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB):

'Het bevoegd gezag richt een stelsel van kwaliteitszorg voor de instelling in en draagt er in dat verband zorg voor dat, zo veel mogelijk in samenwerking met andere instellingen, wordt voorzien in een regelmatige beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs, waaronder maatregelen en instrumenten om te waarborgen dat het personeel zijn bekwaamheid onderhoudt. De beoordeling bij de instellingen geschiedt mede aan de hand van het oordeel van deelnemers over de kwaliteit van het onderwijs aan de instelling. Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat de in de eerste volzin bedoelde beoordeling geschiedt met betrokkenheid van onafhankelijke deskundigen en belanghebbenden. De uitkomsten van de beoordeling zijn openbaar.' (artikel 1.3.6 WEB)

De rol van de Inspectie van het Onderwijs in het mbo is het houden van toezicht op de kwaliteit van het onderwijs, financieel beheer en naleving van wettelijke eisen door de onderwijsinstellingen. De Inspectie voert eenmaal per 4 jaar onderzoek uit bij mbo-scholen. De Inspectie gebruikt hierbij het Onderzoekskader mbo 2017. Als onderdeel van het kwaliteitsgebied Onderwijsresultaten is het aspect 'Vervolgsucces' opgenomen met een indicator 'doorstroom vervolgonderwijs' (aandeel studenten dat overstap naar vervolgonderwijs maakt) en een indicator 'tijdige baan/aansluiting arbeidsmarkt'¹ (binnen redelijke termijn een baan passend bij opleidingsniveau gevonden). Deze indicatoren hebben betrekking op 'alumni' en worden samen met het onderwijsveld eerst verder ontwikkeld voordat deze in de beoordeling worden meegenomen.

Doelen van het verzamelen en benutten van gegevens van studenten en alumni

Het verzamelen van gegevens van studenten en alumni biedt de kans om invulling te geven aan het uitgangspunt dat mbo-scholen primair zelf, met betrokkenheid van deskundigen en belanghebbenden, de kwaliteit van hun onderwijs beoordelen (op opleidings- en instellingsniveau). Tevens kan men hiermee zicht krijgen op de doorstroom naar vervolgonderwijs en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en nagaan of de opleidingen aansluiten op de arbeidsmarkt (stelselniveau). We onderscheiden verschillende doelen voor het verzamelen en benutten van gegevens van studenten en alumni. Hieronder worden ze uitgesplitst naar doelen op opleidings- en instellingsniveau en doelen op stelselniveau.

Op opleidings- en instellingsniveau:

- Zicht hebben op de tevredenheid van alumni over de gevolgde opleiding, zodat er gericht verbeterlagen kunnen worden gemaakt (inclusief de kwaliteit van de studiekeuzevoorlichting).

¹ Het kwaliteitscriterium "vervolgsucces" is opgenomen in het Onderzoekskader van de Inspectie en over de verdere uitwerking hiervan vinden op dit moment consultaties plaats met het onderwijsveld.

- Zicht hebben op redenen van ongediplomeerde uitstroom en op factoren die door de opleiding/ mbo-school te beïnvloeden zijn.
- Zicht hebben op de mate waarin alumni een baan in het verlengde van de opleiding of in de sector hebben gevonden.
- Contact houden met alumni, zodat betrokkenheid bij de opleiding blijft en alumni een rol kunnen spelen in de opleiding, door stageplekken aan te bieden, hybride docentschap in te vullen of gastlessen te verzorgen.
- Contact houden met alumni als 'potentiele' afnemer van onderwijs en inzicht in de behoeften van alumni in kader bij om- en bijscholing.
- Alumni kunnen ambassadeurs voor een opleiding of school zijn, dit is goed voor het imago van de opleiding of de school.
- Bevorderen van een kwaliteitscultuur waarin feedback een belangrijke pijler is voor teams om samen te werken aan kwaliteit van onderwijs (EQAVET, 2018).

Op stelselniveau:

- Inzicht krijgen in de mate waarin de opleiding alumni heeft voorbereid op het werkveld of het vervolgonderwijs.
- Zicht hebben op redenen die ten grondslag liggen aan ongediplomeerde uitstroom waarbij vooral zicht op factoren van belang zijn die door de opleiding/ mbo-school te beïnvloeden zijn.
- Inzicht krijgen in de mate waarin alumni een baan in het verlengde van de opleiding of sector heeft gevonden.
- Inzicht krijgen of de opleiding in voldoende mate aansluit bij de arbeidsmarktbehoeften/ behoeften van de samenleving en behoeften van het vervolgonderwijs.
- Inzicht krijgen in opleidingsbehoeften van alumni, om daarmee ook de ontwikkelingen in het werkveld kunnen blijven volgen.

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs onderscheidt een aantal kwaliteitsgebieden en -standaarden in het mbo. Op vlakken van het onderwijsproces, examinering en diplomering en het schoolklimaat kan feedback van alumni waardevolle informatie opleveren op instellings- en opleidingsniveau. Denk bijvoorbeeld aan waardering van het onderwijsprogramma, didactisch handelen van docenten, afname en beoordeling van examens en de veiligheid en leerklimaat in de mbo-school. Daarnaast kan feedback over het studiesucces en vervolgsucces van de alumni zelf waardevolle informatie opleveren op opleidings-, instellings- en stelselniveau: in hoeverre sluit de opleiding aan op de arbeidsmarkt en bieden we als school arbeidsmarktrelevante opleidingen aan? Opleidingen moeten inzicht hebben in de bestemming van de alumnus. Dit is te zien in figuur 1.

In Europees verband is het EQAVET-referentiekader opgesteld. Dit referentiekader wordt gebruikt om transparantie te bevorderen in de kwaliteitszorgsystemen in de Europese lidstaten. Een van de onderdelen in het EQAVET referentiekader richt zich op alumni-gegevens (op stelselniveau): waar studenten terechtkomen één tot drie jaar na de opleiding (werk, vervolgopleiding of anders), of studenten een jaar na voltooiing een baan hebben en het gebruik van tijdens opleiding opgedane vaardigheden in het werk.

In het Onderzoekskader van de Inspectie is dit opgenomen als 'arbeidsmarktperspectief' en 'vervolgsucces'. Onder 'arbeidsmarktperspectief' wordt verstaan: het binnen een redelijke termijn

vinden van een baan op het niveau van de gevolgde opleiding. Dit wordt op dit moment op basis van informatie van SBB vooraf bepaald: Hoe groot is de werkgelegenheid voor de betreffende opleiding in de regio waarin de opleiding wordt aangeboden? De nog te ontwikkelen indicator 'vervolgsucces' gaat onder andere na in hoeverre de voorspelde kans op werk ook werkelijkheid is geworden.

Figuur 1. Criterium OR3 uit het Onderzoekskader²

OR3. Vervolgsucces De bestemming van de studenten na het verlaten van de opleiding is bekend en voldoet ten minste aan de verwachtingen van de opleiding.
Basiskwaliteit De instelling heeft kennis van de ontwikkelingen op de (regionale) arbeidsmarkt. Zij beschikt over gegevens over het vervolg van de loopbaan van studenten die de opleiding voortijdig of met een diploma hebben verlaten. Daarbij kan het gaan om de overstap naar vervolgonderwijs, een plek op de arbeidsmarkt dan wel een passend vervolg voor studenten met een specifieke onderwijsbehoefte. Het vervolgsucces voldoet ten minste aan de verwachtingen van de opleiding in relatie tot de gemiddelde landelijke resultaten van vergelijkbare opleidingen en de situatie op de regionale arbeidsmarkt.
Eigen aspecten van kwaliteit Is er aanvullend beleid op het vervolgsucces en (hoe) wordt dit gerealiseerd?

Onderzoek over het gebruik van gegevens door scholen

Uit onderzoek van Oberon en KBA (2015) blijkt dat instellingen over het algemeen goed nadenken over prioriteiten die ze stellen binnen kwaliteitszorg en dat in de onderwijsinstellingen men gericht is op gegevens die hen inzicht geven in de mate waarin ze erin slagen hun doelen te bereiken. Naast opbrengst- en rendementsgegevens wordt op instellingsniveau gebruik gemaakt van veel andere gegevens, zoals tevredenheidsonderzoeken, inspectierapportages, visitaties, vragenlijsten in het kader van de gesprekkencyclus, verzuimcijfers, enzovoort. Uit de Onderwijsverslagen van de Inspectie over 2017 en 2018 blijkt daarnaast dat het voor veel mbo-scholen lastig is om de informatie uit kwaliteitszorgsystemen en evaluaties te vertalen in acties die leiden tot verbetering van de kwaliteit in het onderwijs. In het mbo ligt daarbij naar verhouding een sterke focus op studiesucces, tevredenheid en examinering en minder op het primaire proces, zoals les- en docentevaluaties door studenten en lesobservaties door leidinggevenden of collega's. Ondanks dat gegevens van instellingen en opleidingen zicht kunnen bieden op hun sterke en zwakke punten, zijn er een aantal belemmeringen die het gebruik van gegevens voor kwaliteitsdoeleinden bemoeilijken volgens het onderzoek van Oberon en KBA (2015):

- Het is een spanningsveld om teams niet te overvoeren met informatie, maar wel genoeg informatie te geven.
- De werkdruk ervaren docenten als hoog, daardoor is er weinig tijd om stil te staan bij het werk en na te denken over kwaliteitsverbetering of om lesobservaties uit te voeren.
- Er is niet altijd één plek waar alle benodigde informatie samenkomt.

² Dit criterium is nog in ontwikkeling en wordt nog niet meegenomen in de beoordeling.

- Het toezicht van de Inspectie wordt als knelpunt ervaren, volgens scholen uit het onderzoek wordt er te veel op de cognitieve resultaten gefocust en is er te weinig ruimte voor het verhaal achter cijfers.

Aanbevelingen vanuit het onderzoek van Oberon zijn dan ook:

- Bevorderen van een kwaliteits- en verbetercultuur.
- Investeren in het analytisch vermogen van personeel.
- Ontsluiten van gegevens over alumni vanuit de wens graag te weten hoe het hen vergaat in vervolgonderwijs of op de arbeidsmarkt.
- Structuur geven aan uitwisseling van kennis en ervaringen over het gebruik van gegevens voor kwaliteitsverbetering.

Studenten- en alumni-onderzoeken

JOB monitor onder mbo studenten

Alumni kunnen informatie geven over de kwaliteit van de opleiding, maar ook huidige studenten kunnen hier informatie over geven. Een van de meest gebruikte vragenlijsten in Nederland is de JOB-monitor. De JOB-monitor is een onderzoek naar studenttevredenheid, waar een groot deel van de Nederlandse studenten aan deelneemt. Dit onderzoek biedt scholen strategische informatie doordat zij hun eigen prestaties kunnen spiegelen aan die van collega-scholen en van de totale sector.

ROA en CBS onderzoek onder alumni

Gegevens over waar studenten terechtkomen één tot drie jaar na de opleiding (werk, vervolgonderwijs of anders), of studenten een jaar na voltooiing van hun opleiding een baan hebben en of ze de vaardigheden die zij hebben opgedaan in het werk gebruiken, wordt in Nederland onderzocht door ROA en CBS, door middel van het Schoolverlatersonderzoek. In dit onderzoek worden op grote schaal recente schoolverlaters en pas afgestudeerden gevolgd. Het onderzoek gaat in op de transitie van school naar werk of vervolgonderwijs en komt zo tegemoet aan de eisen op stelsel-, instellings- én opleidingsniveau. Er zijn landelijk gegevens per opleiding beschikbaar via het schoolverlatersinformatiestelsel van ROA. Specifiek over de aansluiting op de arbeidsmarkt publiceert CBS ook op instellingsniveau (vanwege verplichtingen vanuit de Wet Macrodoelmatigheid). Dit is aanvullende informatie t.o.v. de registerdata over de arbeidsmarkt die het CBS ook publiceert. Zo ontstaat met deze twee bronnen een volledig beeld van de aansluiting van mbo-opleidingen op de arbeidsmarkt, zowel landelijk, regionaal als per mbo-school. Voor het beeld van de regionale arbeidsmarkt publiceert S-BB daarnaast informatie per opleiding (bijvoorbeeld de prognose kans op werk).

Op instellings- en opleidingsniveau publiceert de MBO Raad via Mbo-transparant (www.mbotransparant.nl) relevante gegevens.

Daarnaast publiceert het CBS op basis van registerdata baangegevens van uitgestroomde mbo'ers. Deze statistiek bevat alle uitstromers en de informatie wordt ook uitgesplitst op instellings- en opleidingsniveau (CBS, 2018). Met ROC van Amsterdam, DUO en OCW is een pilot uitgevoerd om deze gegevens ook op teamniveau beschikbaar te krijgen.

Pilot alumni-onderzoek MBO Raad

Daarnaast is er de pilot Alumni-onderzoek van de MBO Raad dat na afronding van de ontwikkelfase deel zal uitmaken van de Benchmark MBO. Het onderzoek richt zich op kwaliteitsverbetering van de opleiding, stimuleren van een leven lang ontwikkelen, zichtbaarheid op de ontwikkelingen in de beroepspraktijk voor onderwijsteams en de verbinding van een alumni aan de opleiding (bereidheid tot het aanbieden van gastlessen of stages). De resultaten van de vragenlijst worden gepresenteerd op instellingsniveau en aanvullend op locatieniveau of teamniveau. Volgens de onderzoekers wordt de focus in het onderzoek gelegd op persoonsvorming bij de alumni. Het is aan de mbo-scholen zelf op welke wijze zij deze gegevens benutten op instellings- en opleidingsniveau ten behoeve van kwaliteitsverbetering. Alumni worden twee jaar na voltooiing bevestigd.

Project Tracktion

Het samenwerkingsproject Tracktion, dat in het kader van het Erasmus+-programma plaatsvindt, heeft als doel om alumni te kunnen blijven volgen na het volgen van de opleiding. Ook beogen zij om de alumnicultuur in het beroepsonderwijs te versterken. Dit project wordt uitgevoerd door samenwerkende organisaties in Spanje, Estland, Italië, Verenigd Koninkrijk en Nederland. In Nederland is het Alfa College hierbij betrokken. Het project zal resulteren in een protocol om het volgen van alumni mogelijk te maken en in een 'gids' voor het bouwen en onderhouden van succesvolle alumni-relatieprogramma's in het beroepsonderwijs.

Vier praktijkvoorbeelden: het benutten van gegevens bij bekostigde en niet-bekostigde mbo-scholen

Voor deze notitie zijn 2 scholen bevestigd die mee doen aan de pilot met alumnigegevens van de MBO Raad (SintLucas en Noorderpoort). Verder zijn 2 niet-bekostigde mbo-scholen bevestigd (Fotovakschool en PROFIT opleidingen) over hun beleid op het betrekken van gegevens van studenten en alumni. Ook is Jos de Jonge geïnterviewd, die het onderzoek naar alumni van de MBO Raad uitvoert. In de gesprekken met de scholen stond de vraag centraal: hoe verzamelen en benutten mbo-scholen en opleidingen gegevens van studenten en alumni in kwaliteitsborging?

Inge Tempel, beleidsadviseur van Noorderpoort geeft aan: *'Als instelling doen we onder andere mee aan de JOB-enquête, op scholen vinden er panelgesprekken plaats met studenten en kwaliteitsaudits starten met een gesprek met studenten. Dit doen we om zicht te krijgen op hoe de kwaliteit van het onderwijs wordt ervaren.'* Kwantitatieve gegevens van de JOB Monitor worden in een online omgeving gezet. Zo kunnen medewerkers uit de hele organisatie de gegevens inzien en gebruiken. Studieloopbaanbegeleiders bespreken de uitkomsten van de JOB monitor in de klas. Kwaliteitszorgmedewerkers ondersteunen de onderwijsteams o.a. door kwantitatieve analyses te maken van de uitkomsten van het onderzoek en zo in kaart te brengen wat goed gaat en wat minder goed gaat. Daarmee kan het team aan de slag gaan. Dit kan een plek vinden in het teamambitieplan, dit is een plan dat het team opstelt voor 4 jaar. Elk jaar is er ook een activiteitenplan, daarin spelen deze gegevens ook een rol.

Noorderpoort heeft deelgenomen aan de tweede ronde van het onderzoek naar alumni. Noorderpoort heeft zich als doel gesteld om over 80% van de alumnigegevens te beschikken. Inge

Tempel geeft aan: *'We willen alumni graag bevragen over hun ervaringen met de opleidingen en bij hen verifiëren, sluit de inhoud van de opleiding aan op wat er in het werkveld gevraagd wordt? Ook willen we contact kunnen houden met alumni, om hen bijvoorbeeld te vragen voor gastcolleges en om hen in het kader van Leven Lang Ontwikkelen opleidingen aan te kunnen bieden ten behoeve van bij- of nascholing.'*

Noorderpoort ziet het bevragen van alumni als aanvulling op de kwaliteitscyclus, waarmee ook bedoeld wordt dat andere stakeholders worden bevraagd, zoals studenten, medewerkers, bpv-bedrijven. *"De onderwijsteams hebben de factsheets met resultaten van het alumni onderzoek ontvangen. Zij kunnen de uitkomsten bijvoorbeeld gebruiken ter verbetering van de onderwijskwaliteit en het uitvoeren van alumni activiteiten die op school plaatsvinden"*.

Bij vakschool SintLucas geeft Karin Dekkers, adviseur Kwaliteitszorg, aan dat studenten worden bevraagd door de JOB in het ene jaar, en in het andere jaar is er een studentenraadpleging van SintLucas zelf. SintLucas houdt veel contact met alumni. Na één jaar, na drie jaar en na 5 jaar worden de alumni bevraagd. SintLucas doet naast dit onderzoek ook mee met het onderzoek naar alumni van de MBO Raad. Naast deze vragenlijsten wordt er ook gewerkt aan de relatie met alumni. Er worden bijeenkomsten georganiseerd, zoals netwerkbijeenkomsten en een groot tuinfeest voor alumni en huidige studenten. Het doel daarvan is netwerken en verbonden blijven aan SintLucas, onder het motto: 'Eens een Sint, altijd een Sint'. SintLucas richt zich nu volop op het opzetten van nascholingsactiviteiten. Dit gebeurt aan de hand van een behoeftenonderzoek onder alumni.

Andere mbo-scholen zouden van SintLucas kunnen leren dat de werkvloer betrokken moet zijn. *'De gegevens uit de onderzoeken moeten in de teams landen, zij zijn met de studenten bezig. Dat wij een kleine school zijn, maakt het wel makkelijker'*, geeft Karin aan.

Ook twee niet-bekostigde mbo-scholen zijn bevraagd over hoe zij dit inrichten. Monique de Rijke, hoofd Kwaliteitszorg van de Nederlandse Academie voor Beeldcreatie (NAVb), geeft aan dat de opleiding op diverse wijze gegevens en ervaringen van studenten- en alumni, docenten en stagebedrijven gebruikt ter optimalisering van het onderwijs. Elke opleiding heeft een opleidingscommissie waarin studenten en docenten twee keer per jaar overleggen over wat er goed gaat en wat beter kan. Daarnaast worden er na elke periode module-evaluaties uitgevoerd onder studenten en docenten op de thema's curriculum, toetsing, didactiek en faciliteiten en worden tijdens de stages studenten en stagebedrijven geëvalueerd. De resultaten worden door het management, de curriculumcommissie, examencommissie en het facilitair management gebruikt voor verbeteringen. De NAVb heeft een alumnivereniging, Fotolumni genaamd, voor de afgestudeerden van de faculteit voor fotografie (de Fotovakschool). Deze alumnivereniging is belangrijk voor het behouden van het onderlinge contact en het uitwisselen van ervaring van de veelal zelfstandige werkende professional. Zij organiseert workshops en soms lezingen voor haar leden en voor de studenten van de NAVb en onderhoudt het contact met de Fotovakschool. Alumni kunnen gebruik maken van de faciliteiten van de school. De NAVb en Fotolumni zoeken actief naar mogelijkheden tot wederzijdse versterking en samenwerking met externe partijen. Voor de faculteit voor audiovisuele media (Dutch Filmers Academy) is een alumnivereniging in oprichting.

Vanuit de NAVB wordt er tweejaarlijks een enquête onder de afgestudeerden (inclusief de leden van Fotolumni) gehouden. De NAVB wil van alumni vooral weten: hoe zij terugkijken op de opleiding, wat ze hebben gemist, of ze werkzaam zijn in het vakgebied dan wel wat hun huidige werk is en welke behoeftes zij hebben aan nascholing.

Monique de Rijke, hoofd Kwaliteitszorg van de Fotovakschool, geeft aan dat er module-evaluaties worden uitgevoerd, studenten en stagebedrijven worden geënuquêteerd, er is een alumni-enquête en een alumnivereniging. De alumnivereniging organiseert lezingen en houdt contact met de Fotovakschool. Alumni kunnen nog gebruik maken van de werkruimten van de school. De Fotovakschool wil van alumni vooral weten: hoe zij terugkijken op de opleiding, wat ze hebben gemist, of ze werkzaam zijn in het vakgebied dan wel wat hun huidige werk is en welke behoeftes zij hebben aan nascholing.

Ruth Koger is adjunct-directeur bij PROFIT Opleidingen. Bij deze particuliere opleider vinden ze het heel belangrijk om in gesprek te gaan met de student. Het voeren van dit gesprek zit ingebakken in de cultuur van de organisatie. De belangrijkste reden hiervan is omdat studenten naast student ook klant zijn. PROFIT voelt het als verplichting om te zorgen dat zij tevreden zijn en de kwaliteit goed is, zodat een diploma echt wat waard is. Dit doen ze door modules elk halfjaar te evalueren. Daarnaast zijn er enquêtes waarin studenten kunnen aangeven hoe zij het onderwijs, de docent en de combinatie van praktijk en theorie in het onderwijs beoordelen. Ook zijn er gesprekken in de klas met de mentor, minimaal na elke fase van de opleiding. De docenten koppelen hierover terug aan het hoofdkantoor. Een voorbeeld is dat studenten niet tevreden waren over de examenopdrachten, omdat ze steeds een verslag moesten schrijven. Nu wordt er 1 verslag gemaakt waarin verschillende opdrachten gelinkt worden. Het overgrote deel van de docenten die lesgeven in de opleiding is coach. Zij kunnen dit soort gesprekken goed voeren en voelen aan wat er speelt in een groep. "Na de laatste beoordeling van onderwijsopdrachten voeren we nog een evaluatiegesprek. Studenten kunnen dan vrij spreken en van die feedback kunnen we leren als school". Ruth is bezig om het alumnibeleid uit te werken. Contact met alumni loopt nu vooral via het persoonlijke contact dat docenten of anderen binnen de mbo-school met alumni onderhouden. Via alumni worden stagiaires geplaatst in leerbedrijven. Ruth heeft in een onderzoek waarbij alumni betrokken waren, ervaren dat alumni het leuk vinden om mee te denken.

Vanuit PROFIT spreekt Ruth Koger de wens uit dat er een uitbreiding komt van deelname van niet-bekostigde mbo-scholen aan bepaalde onderzoeken en dat in beschikbaar gestelde instrumenten wordt voorzien in het benutten en versterken van de relatie met alumni. Aan private opleiders onderling heeft Ruth ook een boodschap. Zij geeft aan dat het idee leeft dat ieder zichzelf staande moet houden, maar 'uiteindelijk zijn we allemaal met hetzelfde bezig en moeten we niet allemaal hetzelfde wiel uitvinden.'

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Om alumni te benaderen, heeft de school gegevens nodig van alumni, die te herleiden zijn tot een specifiek persoon (zoals namen en emailadressen). Met de inwerkingtreding van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018, moeten scholen nieuwe procedures inrichten

voor de verwerking van gegevens. De MBO Raad (2018) stelt aan mbo-scholen voor dat zij de volgende belangrijkste uitgangspunten in de bedrijfsvoering verwerken:

1. Het verwerken van persoonsgegevens gebeurt op basis van een vooraf bepaald doel en alleen voor zover noodzakelijk voor de realisatie van dat doel.
2. De verwerking kent één van de grondslagen zoals opgesomd in de AVG (bijvoorbeeld: toestemming van de student of ter uitvoering van de onderwijsovereenkomst).
3. De mbo-school moet zorg dragen voor een adequate beveiliging van de persoonsgegevens.

Verwerken wordt hierin breed gedefinieerd en is een verzamelbegrip voor alle handelingen die met persoonsgegevens plaats kunnen vinden: van verzamelen, gebruiken, bewaren tot vernietigen.

Enkele van de scholen die voor deze notitie zijn bevraagd, geven aan ook te zoeken wat deze wetgeving betekent voor alumnionderzoek en -activiteiten, anderen zijn hier verder in. Bij een school wordt op het eind van de opleiding het privé-emailadres gevraagd. Studenten wordt gevraagd of de school het emailadres mag gebruiken voor onderzoek, of om hen op de hoogte te houden van ontwikkelingen binnen de school. Het vragen van deze toestemming is toegevoegd met de invoering van de AVG. Knelpunten die hierin gezien worden is hoe beheer kan worden gevoerd op de antwoorden en de mate van zekerheid of men op de juiste onderwerpen toestemming bevraagd. Een andere school betreft de Functionaris gegevensbescherming bij het afsluiten van de verwerkersovereenkomst met het uitvoerende onderzoeksbureau. Daarnaast wordt de grondslag voor het benaderen van alumni gevonden in het 'gerechtvaardigd belang', oftewel het belang van het verbeteren van de onderwijskwaliteit en de aansluiting van de opleidingen op de vraag vanuit de arbeidsmarkt. Er wordt in deze mbo-school schoolbreed beleid ontwikkeld, waarin geregeld wordt hoe de organisatie omgaat met onderzoeken en het gebruik van gegevens van (oud)-studenten en medewerkers voor dit doeleinde, in het kader van de AVG. Bij een van de scholen geeft men aan dat dit een vraag is die voorligt, ten behoeve van onderzoek naar alumni.

De belemmeringen die worden ervaren, hangen samen met onduidelijkheid in het verzamelen en in beheer van gegevens. Belangrijkste vragen daarbij zijn: Wat is toegestaan? En voor welke doeleinden wordt toestemming bevraagd? Hoe dragen we zorg voor het gebruiken van gegevens ten aanzien van deze doeleinden? Oplossingen die mbo-scholen zien, zijn: 1) het opstellen van beleid over het gebruiken van gegevens van (oud)-studenten en 2) het betrekken van de functionaris gegevensbescherming van de mbo-school.

Conclusie

De weergaven hierboven laten zien dat mbo-scholen in toenemende mate waarde hechten aan de gegevens en onderzoeken naar ervaringen van studenten en alumni. Dit is iets wat op dit moment speelt en waar scholen hun aanpak voor aan het uitwerken zijn. Op dit moment doen scholen al het volgende:

- Onderzoek naar alumni dat na afronding van de ontwikkelfase onderdeel uitmaakt van de Benchmark MBO van de MBO Raad.
- Kwantitatieve gegevens worden in een online omgeving gezet voor teams of teammanagers. Zo kunnen medewerkers de gegevens inzien en gebruiken en worden zij eigenaar.
- Gegevens worden vertaald naar resultaten en worden gebruikt in teamplannen als indicator om op te verbeteren.
- Investeren in relaties met alumni; bijvoorbeeld om nascholingsactiviteiten te kunnen opzetten op basis van behoeften van alumni.
- Door persoonlijke relaties van docenten met alumni worden er via alumni stagiaires geplaatst bij bpv-bedrijven.

Sommige scholen zijn hierin verder dan andere en ook de aanpakken verschillen. Er is tussen scholen nog niet veel bekend over elkaars aanpak. Dit volgt uit de uitkomsten van het voorbereidend werk dat ten grondslag ligt aan deze notitie. Tevens is het een wens vanuit de niet-bekostigde mbo-scholen om de deuren meer open te zetten en van elkaar te leren.

Uit deze inventarisatie komen een aantal kwesties naar voren die nog verder uitgewerkt moeten worden. Zo worden gegevens wel verzameld, maar is het niet op alle plekken helder wat er mee gebeurt en hebben teams niet altijd zelf inzicht in de gegevens. Daarnaast is nog niet bij alle mbo-scholen bekend welke landelijke en regionale gegevens beschikbaar zijn waar zij gebruik van kunnen maken. Bovendien is het te overwegen om mbo-scholen meer te betrekken bij het onderzoek zelf. Verder zijn er mbo-scholen waar alumnibeleid zich beperkt tot enkel informeel contact. Formele gegevens ontbreken dan, waar deze twee verschillende typen van gegevens elkaar juist kunnen versterken.

Een andere kwestie zijn de twee alumni-/schoolverlatersonderzoeken, (het Schoolverlatersonderzoek en de pilot Alumni-onderzoek), waarbij alumni/schoolverlaters allebei bevraagd worden. In het Schoolverlatersonderzoek van CBS/ROA is dit ruim een jaar na afstuderen, in het Alumni-onderzoek van de MBO Raad 2 jaar na afstuderen. Het risico hierbij is dat schoolverlaters/alumni twee keer bevraagd worden waardoor de respons verder onder druk kan komen te staan.

Verder is alumnibeleid in ontwikkeling, maar kan er meer gedeeld en geleerd worden van elkaar. Waar te starten met alumnibeleid en een alumninetwerk, wat zijn goede voorbeelden en lessen die geleerd zijn? En hoe zorg je ervoor dat je in lijn met de privacywet privé-emailadressen van studenten die bijna afstuderen opslaat? Dit zijn vragen waar scholen mee worstelen, als het gaat om het beleid rondom alumni. Verder blijft het belangrijk om de gegevens terug te koppelen naar onderwijsteams, in de gesprekken met scholen geven de kleine scholen aan dat dit voor hen goed organiseerbaar is.

Vervolg

Het NCP EQAVET zal vanuit haar rol in het versterken van kwaliteitsborging in het mbo in Nederland en Europa aandacht blijven besteden aan dit thema en in afstemming met de leden in haar Adviesgroep EQAVET passende vervolgacties in gang zetten.

Bronnen

CBS. (2018). Dashboard arbeidsmarktpositie van mbo-geplomeerden. Te bereiken via <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/46/dashboard-arbeidsmarktpositie-van-mbo-geplomeerden>

European parliament and council, (2009). Recommendation of the European parliament and of the council of 18 June 2009 on the establishment of a European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training. Geraadpleegd op 3 december 2018 van <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:155:0001:0010:EN:PDF>.

Inspectie van het Onderwijs (2018). Onderzoekskader 2017 voor het toezicht op het middelbaar beroepsonderwijs. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs. Vierjaarlijks onderzoek bestuur en opleidingen mbo. Geraadpleegd op 3 december 2018 van <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/middelbaar-beroepsonderwijs/toezicht-mbo/vierjaarlijks-onderzoek-mbo>.

MBO Raad. Benchmark mbo. Geraadpleegd op 3 december 2018 van <https://www.mбораad.nl/het-mbo/feiten-en-cijfers/verantwoording/benchmark-mbo>.

MBO Raad. (2018). Privacy. Te bereiken via <https://www.mбораad.nl/themas/privacy>.

NCP EQAVET (2017). PLA Versterken kwaliteitscultuur 4 en 5 oktober 2017. Geraadpleegd op 3 december 2018 van https://www.eqavet.nl/2_3719_PLA_Versterken_kwaliteitscultuur_4_en_5_oktober_2017.aspx

Oberon & KBA (2015). *Informatiegebruik voor kwaliteitsverbetering*. Utrecht/Nijmegen: Oberon/KBA. Geraadpleegd op 3 december 2018 van <https://www.oberon.eu/data/upload/Portfolio/files/informatiegebruik-voor-kwaliteitsverbeteringdef3.pdf>

ROA. (2019) Kerncijfers schoolverlatersonderzoek. Te bereiken via <http://roastatistics.maastrichtuniversity.nl/SISOnline/Home.aspx>

Van Schoonhoven, R. (2017). De wankelende basis van Inspectieoordelen over het mbo. *School en wet*, 2017(6).

Tracktion. Project information. Geraadpleegd op 3 december 2018 van www.tracktionerasmus.eu.

Wet op het onderwijstoezicht (2002, 20 juni). Geraadpleegd op 4 januari 2019 van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0013800/2018-08-01>.

Wet educatie en beroepsonderwijs (1995, 31 oktober). Geraadpleegd op 4 januari 2019 van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007625/2019-01-01>.